No. 916 34e Jaargang 6 Dec. 1924

L. S.

Mag ik naar aanleiding van het artikel — Man en Vrouw in de Samenleving — Licht en Waarheid 31 October eenige opmerkingen maken?

De Heer Flentge schrijft hierin o.m.: „Dat het niet aangaat om de vrouwen de straat op te sturen om het brood mede te verdienen" en raakt in vogelvlucht met deze woorden een van de meest belangrijke punten, die vanaf het begin van de vrouwenbeweging, ook van de kant der vrouwen — zooveel stof heeft doen opgaan.

Gedachtig aan het gezegde van Nietzsche: Wij begrijpen het ten volle hoe vreemd man en vrouw elkaar zijn — lijkt het mij voor een man met een mannelijke gedachtegang moeilijk een vrouwenkwestie te be- of veroordeelen zonder vrouwelijke voorlichting en verwijs ik daarom — wellicht overbodig — naar „De moderne vrouw en haar tekort" — van Ina Boudier Bakker en de daarop verschenen repliek van Nine Minnema — De andere Lijn.

Ik geloof wel dat hierin voor belanghebbenden in de meest uitgebreide zin van het woord het probleem tot op de bodem ontrafeld en gepeild is. We willen dus niet in herhalingen treden maar dit zal de Heer Flentge wel met bovengenoemde vrouwen eens zijn, dat gevallen waarin b.v. de dochter of de vrouw buitenshuis haar brood moet verdienen, omdat de inkomsten in het huisgezin ten eenmale ontoereikend zijn, niet binnen de grenzen van het afkeuringswaardige of betrouwenswaardige vallen.

M.i. zal zelden een getrouwde vrouw in het begin van haar huwelijk zonder noodzaak een werkkring buitenshuis accepteeren en de excepties waarvan somtijds sprake is zullen wel door een soort innerlijke drang gerechtvaardigd en opgehelderd worden.

Bovendien moeten we niet de vele ongetrouwde vrouwen vergeten die doordat ze in staat zijn in eigen levensonderhoud te voorzien, vrijer, minder gebonden en daardoor eerlijker staan tegenover het liefdesprobleem, dan het meisje uit vroeger tijd wier opvoeding geen ander middel van bestaan in het vooruitzicht stelde dan de liefde (in dit geval het huwelijk).

Iedere tijd en iedere richting heeft zijn gebreken en uitwassen, maar ik geloof dat er weinigen zullen zijn, man of vrouw, die de vroegere toestanden nog onveranderd terugwenschen.

Eerlijk gezegd begrijp ik ook de man niet die er vrede mee neemt dat het meisje hem als een soort onderdak beschouwt (asyl voor a.s. dakloozen) als verzorger, als vader van haar toekomstige kinderen en die dan, naderhand na volbrachte taak, als een bijna overbodig meubel — behalve voor de financiën aan de huiselijke haard geduld wordt.

Al het echte huiselijke geluk wordt gekweekt op de bodem van de afgestorven verliefdheid en — het is de tragiek der liefde dat de vrouw in haar moederschap in de vader slechts de vader gaat liefhebben.

Dat is zeker een tragiek, waarvan de drie deelen man vrouw en kind — gelijktijdig dupe worden.

De man doordat hij denkt een vrouw als persoon-

lijkheid te trouwen en die te laat tot de ontdekking komt slechts als doorgangsstation voor diverse wenschen te hebben dienst gedaan: huis, huishouden kinderen etc. etc.

Enfin dan is er nog de troost van die geadelde natuurlijkheid, en de verheffende gedachte, dat dit de tragiek van alle liefde is...

De vrouw, die wanneer ze alleen voor haar kinderen leeft zichzelf onherroepelijke schade doet, die op later leeftijd tot het begrip van een levenstekort en niet meer in te halen levens-verspilling komt welke niet anders dan neerdrukkend kan inwerken op de huiselijke sfeer. Die voor haar oudere kinderen, opgroeiende menschen, nooit kan zijn, wat een vrouw met een volledig geleefd vrouwenleven kan zijn, die altijd wantrouwend en met een gevoel van armoe zal staan tegenover de levensweelde van jongere menschen.

Dit worden de vrouwen waarvan Karin Michailis spreekt in haar boek „Das gefährliche Alter: Zwischen den Generationen besteht dieselbe Todfeindschaft wie zwischen den Geschlechtern.

Konnten Frauen sich neue Jugend erkaufen in dem sie das Herzblut ihrer Kinder tranken so wurden viele Mordtaten in geheimen begangen werden" ...

En nu het kind.

Hiervoor verwijs ik naar het oordeel van meer wetenschappelijk onderlegden.

Dr. W. Stekel schrijft in zijn — Wat op de bodem der ziel ligt.

Een bekend Weensch zenuwarts maakte de opmerking: „Ik houd het voor een groot ongeluk wanneer de vrouw haar teederheid voor de man overbrengt op het kind.

Een ongeluk voor de menschheid want het aantal zenuwzieken zal er in ongekende mate door toenemen." ...

Kinderen uit zoo'n omgeving, waar de moederlijkheid hoogtij viert — volgens mij is het het verdrongen liefdesverlangen die langs deze weg een uitkomst zoekt — dergelijke kinderen zijn diep te beklagen.

Ze worden door het voorbeeld thuis tot grenzelooze egoisten, die in het huwelijk slechts een keten van zorgen ontzeggingen en tekortkomingen zien, waartoe hen begrijpelijker wijze de moed ontbreekt.

Een kind voelt veel, merkt veel en begrijpt veel. Een kind voelt het scheve in een huwelijksverhouding waar een gezegd of ongezegd tekort aan de zijde van de man is en waar fiolen van ongevraagde teederheid over het hoofd van het kind worden uitgestort.

Het symbool van het moederschap is niet de madonna met Jezus op de arm.

Het is de later oudere vrouw, die met anderen het bloedend lichaam van haar zoon van het kruis neemt, hierin berustend, omdat dit streven levenswensch van haar zoon werd.

De waarde van het moederzijn ligt niet uitsluitend op physiek gebied (der Sieg ins Wochenbett). Oneindig veel zwaarder en over diepere waarden gaat de strijd wanneer de moeder het geestelijk leven van haar kind tot bevrijding en verlossing moet brengen. Dan kan er sprake zijn van zelfverloochening, bij het eerste uitsluitend dierlijke moedergevoel niet.

U spatieert Bolland.

De vrouw die trouwt met het idee in het huwelijk kinderloos te blijven wijdt zich aan de hysterie.

Ik zou zeggen meneer Flentge: het moeder zijn sluit de hysterie niet uit.

Integendeel, maar dan kom je weer op het terrein van tekortgekomen vrouwenbestaan ook op psychisch gebied. Enfin dat is ook weer voor uitwerking vatbaar.

Er zijn ook verschillende soorten moederlijkheid.

Er is de vrouw die zich in haar moederzijn uitleeft en met haar lichaam een kind ontvangt waar haar ziel, haar diepste zelf dat leven niet wil.

Er is de vrouw die het leven onderging in ieder geval als een overbodige kwelling en haar ongeboren kind voor dit leven behoeden wil.

Ik heb een afkeer van de vrouw die haar eigen mislukte bestaan overdraagt op een kind met de o zoo mooie sentimenteel bijgedachte. Zij zullen het

later beter doen, het leven n.l., dat ze zelf niet aangedurfd hebben!

Die al de lasten en verantwoording van haar mislukte taak (een mooi leven leiden met gebruik en inspanning van alle gegeven krachten) op een ander schuiven en voor de rest van hun leven zich nog voldaan en gelukkig voelen.

Heusch, U moet het de vrouwen niet zoo gemakkelijk maken. We kennen allemaal het type Hollandsche huisvrouw die wanneer de meubeltjes en het huis in orde en de kinderen verzorgd zijn, zich in een aureool van zelfgenoegzaamheid hult, waartegen de onvoldaanheid van de echtgenoot als op een rots uiteenslaat.

Het is voor de vrouw honderdmaal gemakkelijker voor haar kind het middelpunt van het heelal te zijn dan voor de man, daar deze met minder critieklooze oogen tegenover de onfeilbaarheid van de vrouw staat.

Dat de vrouw uitsluitend voor haar kinderen leeft, soit.

Hoewel het een liefdestekort is dat zich tot in de ouderdom wreekt.

In zoover heeft de heer Flentge gelijk dat het een soort kiezen of deelen wordt, wanneer de liefde zich van man op kind verplaatst, maar dat is armoede van gevoel, die in geen geval verheerlijkt mag worden.

Dat de kinderen er dupe van worden ook-soit.

Maar laat de man zich niet gaan verbeelden, dat dit geadelde natuurlijkheid is, de kinderen het eind en doel van alle liefde, want dan zou bijna de vraag gewettigd zijn, of hier niet op psychisch gebied een vrouwelijke invasie heeft plaats gehad met bovengenoemd gevolg!

Ook betwijfel ik zeer of iedere vrouw er vrede mee neemt, dat door het moederschap de man in de vader verdwijnt. Ik vrees eer dat een vrouw met eenig temperament de beroemde Dritte in Bunde gaat zoeken 'om hierin de verloren amant weer op te delven!

Wanneer een man over een vrouw spreekt dan

zou hij altijd, waarheidsgetrouw „bij benadering" moeten zeggen want v e r d e r brengt hij het n i e t!

Zei niet eens een Leidsch professor tijdens een college tot zijn student: wijzend op zijn uitgebreide bibliotheek — 'n avontuur met één cocotte – heeren, leert u meer van het leven dan al deze boeken tezamen.

En schreef niet een vrouw:

„Eine Frau kann einen Mann mehr lieben wie ihr eigenes Leben. Sie kann ihm ihre Zeit ihre Gesundheit ihr Leben opferen – aber ihm ihr Vertrauen erschlieszen das kann sie nicht wenn sie ganz Frau ist. Denn sie wagt es nicht . . ."

En nu zijn we weer tot het uitgangspunt teruggekeerd: Wer begreift es ganz wie fremd sich Mann und Weib sind.

Waar maar mee gezegd wordt dat het beste wat de man over de vrouw doen kan, zwijgen is . . . .

Jö. OOMS.

ANTWOORD

(in 't bijzonder op bovengaand artikel.)

Alhoewel L. en W. geen ellenlange polemieken opneemt, zij het mij toch vergund een enkele kantteekening te maken op de ingezonden stukken, naar aanleiding van mijn artikel „Man en vrouw in de samenleving".

Dat ik enkelen lezeressen „naar de pen heb doen grijpen" verheugt me. Een bewijs, dat mijn artikel geen zoetigheid was, welke bij de thee „genoten" wordt.

Doch waarom moet het „niet redelijk kunnen of willen zijn" insluiten een „niet goed kunnen of willen lezen wat gedrukt staat"?

J. FL.

De Muzikant

Er was oorlog in 't land . . . .

Er was eens een arme muzikant, die gelukkig leefde. Gelukkig, omdat hij niets meer begeerde en alles dacht te hebben wat daarvoor noodig was. Hij was een zwerver en had op de heele wereld niets anders dan zijn viool en dat was alles voor hem. Hij vroeg niet naar meer. Om 't leed van anderen bekommerde hij zich niet en ook genoot hij van hun vreugden niet. In z'n viool lag al zijn rijkdom, al z'n jubel en al z'n smart. Het was zijn wereld en zijn hemel. Zij was deel van hem. Hij zou niet zonder haar en zij niet zonder hem gedacht kunnen worden. Hij was ermee opgegroeid, sprak ermee, vertelde haar alles wat hij had op 't hart. Als hij bedroefd was schreide hij er zijn leed op uit en was z'n hart blijmoedig, dan kon hij er op jubelen en zingen als een vogel in de lente.

Ik geloof niet, dat er twee menschen zóó met elkaar om zouden kunnen gaan als hij met zijn viool. Tusschen hun beide bestond een harmonie, een één-zijn, een volledig elkander geven en dat is geluk.

Er was veel vreemds en grilligs in z'n spel. 't Was niet geschoold, niet gestijld. Van muziek speelde hij niet. Hij zelf was muziek, wanneer hij speelde. Hij behoefde geen meesters, die hem zegden zus of zoo . . . och nee, hij gaf het zooals het in hem opwelde.

Hij gaf wel van z'n kunst, waar menschen woonden, want dan kon hij eten koopen en leven. Maar z'n behoeften waren weinige en heel gelukkig was hij, wanneer hij geheel alleen rond kon zwerven, waar hij 't zelf wilde. Aan niemand had hij behoefte, spreken

deed hij nooit haast of 't moest zijn tegen z'n instrument, dat hij liefkoozen en streelen kon.

De menschen vonden hem dwaas, een groote dwaas, een droomer en dweper, een nietsnut. want hij was niets, vonden ze. En er waren er, die hem dat zegden en dan kon hij zoo droomerig kijken, ver-weg en hij begon te glimlachen zoo onbegrepen voor ze en zoo zonder reden, dat ze met een gezicht van 't wel weten, maar 't niet zeggen willen, de schouders ophaalden en hun weg gingen.

En toch . . . toch zwegen ze allen stil, wanneer ze hem hoorden in z'n spel. Toch voelden ze zich machteloos. wanneer z'n viool woedde als een orkaan of zegende als een moederliedje bij een slapend kind. En dikwijls welden de tranen hun in de oogen als ze voelden de groote majesteit van zijn akkoorden, de kracht en passie van zijn uiting, de warme teederheid en zoete weelde, die er vloeiden uit zijn melodien.

Die muziek beheerschte hun en kon hun maken tot duivels of engelen, naarmate hij helsche of hemelsche stroomen in hun harten zond.

Dan was zijn heele wezen één melodie. Dan konden beide, viool en meester, niet meer gescheiden worden gedacht.

En wanneer het uit was, wanneer het gezegd was 't alles wat hij voor dat oogenblik in zich omdroeg, dan kon hij fier zijn hoofd oprichten of ook heel stil zijn instrument onder den arm nemen en weggaan zonder op te kijken, schuw, bang, en dan begon hij al harder te loopen, al verder weg, tot hij weer heelemaal alleen was. Dan voelde hij zich weer groot met 't geen hij had.

Maar vaak moest hij, en 't ging soms met o zooveel tegenzin, terugkeeren naar 't dorpje, waar hij had gespeeld, om z'n geld rond te vragen en brood te koopen, want dat had hij noodig zooals een ieder ander.

Er was nog iets vreemds in z'n spel, iets dat de meesten niet opmerkten. 't Was ook schijnbaar zoo onbeteekenend en toch . . . een goed opmerker zou

't geweten hebben. 't Was n l. bij de inzet van iedere fantasie, welke deze dan ook was, dat hij telkens met dezelfde diepe toon begon. Niet altijd even zwaar en forsch, soms ook heel licht en vluchtig, maar altijd was er eenzelfde ernstige, doordringende dragende klank in den aanzet. Alsof daarin lag het groote geheim van zijn spel, alsof die was de aanvang, waaruit al 't verdere voortvloeide. Hoe of hij die gevonden had . . . nooit had hij er naar gezocht hij speelde 'm zonder 't te willen, 't gaf zijn spel de leiding en 't was de basis, waarop de grootschheid van zijn schepping zich verhief.

Die grondtoon, dat was z'n geheim. Wat voor wijsgeeren de steen der wijzen is, dat was voor hem die grondtoon.

Op een avond zat hij aan d'oever van de zee en tuurde over 't wijde vlak, waarvan de golven al wilder en wilder kwamen botsen op 't rotsig strand. Hoog spatte 't schuim dan op en ruischend kwam de vloed zich stuwen naar 't land. De zon ging bloedrood onder en de hemel boven de wijde zee, was aan de horizon één groot gloeiend vuur. Alsof een tragisch wereldgebeuren plaats vond in den hemel.

De muzikant droomde voor zich uit en genoot de grootschheid van 't geen hij er aanschouwde. Z'n gezicht was bleek en huiverend keek hij op, toen hij merkte, dat aan den anderen kant zich zware wolken samenpakten, donker-blauw en zwart, o, zoo somber. En ginds 't bloedend rood van de ondergaande zon, dat wijd zich spiegelde in de diepe zee.

Wat hij toen zag was niet meer werkelijkheid. Hij zàg 't, maar wist niet hoe 't kwam, waarom en waardoor.

En hoe groot was zijn ontzetting en hoe diep z'n deemoed, toen hij daar de zee veranderd zag in een onafzienbaar uitgestrekt veld, een slagveld, waarop ontelbare rijen dooden lagen, verminkt, vermoord en bloedend. Z'n hart werd saamgewrongen en geknepen, totdat het was, alsof een diep donkerblauw kleed

zich ontrolde over dat doodenveld, een kleed, dat werd met zachte hand gevouwen over alles wat daar rustte en 't was of iedere plooi en iedere vouw werd gladgestreken met een snik. Totdat 't alles was bedekt.....

Maar ginder ging de zon al verder en verder weg en haar rood was donkerder en rooder dan ooit. Tot zwijgend daar een groote, zwarte figuur verscheen, majestueus en edel in zijn houding.

Die legde snikkend op dat donker blauwe doodenkleed een zilveren kruis, blank, dof en glanzend groot...

Ineens klonk 't „pang", kort, scherp en hard. Een snaar was er gesprongen. Dat schrok hem in de werkelijkheid terug en juist zag hij nog hoe 't laatste avondrood verdween achter de zich over den geheelen hemel samentrekkende wolken. Dan, heel stil was hij en bleek en z'n donkere groote oogen, die gloeiden nu als vuur, nam hij voorzichtig zijn viool om een nieuwe snaar te spannen en dan wijd uit te dragen 't geen hij had gezien in zoo'n groot oogenblik.

En als hij zich over haar heen boog en zich weer zeker voelde om te kunnen zeggen .... toen zocht en zocht hij .... 't ging niet meer van zelf, hij kon niet vinden die ééne toon, de inzet, de grond voor zijn verdere opbouw .... hij zocht en zocht .... tot wanhopens worden toe. Maar vinden deed hij 't niet.

Langs 't strand van de zee loopt een oude man. Zijn rug is gebogen en vele rimpels zijn in z'n gezicht. De menschen zeggen, dat hij een dwaas is. Zijn dunne, sliertige haren hangen tot op z'n schouder. Wijd en groot waren z'n oogen rusteloos in 't rond, ze schijnen wel te branden. Zijn bevende dorre handen omklemmen een oude viool, waarvan geen snaar meer heel is. Wezenloos kan hij 't ding plotseling tegen zich aanklemmen, 't krampachtig omvatten met z'n magere armen als een waanzinnige moeder haar doode kind.

En 's avonds, als de zon onder gaat, balt hij z'n vuist en lacht krankzinnig naar 't verdwijnend licht.

En een breede grijns van haat verschijnt dan om z'n mond, van innige machtelooze haat, waarvan hij zelf niet weet.

Uitgeput valt hij vaak neer, z'n viool tegen zich aangedrukt, totdat hij eens gegrepen zal worden door de golven van de groote zee, die hem voeren zullen naar 't rijk, daar waar de zon onder gaat en zich de wolken samentrekken om 't bloedend rood te doen verdwijnen onder een donker kleed van blauw fluweel.

M.

A'dam, Aug. 1915.

BOEKAANKONDIGING:

Prof. J. G. Wattjes: **Practische Wijsbegeerte.**
Uitgave: W. D. Meinema, Delft.
Bespreking in een volgend nummer.

2 Nov. 1924.

Nabetrachting

„Zoo u het hart tot spreken dringt,
zoo spreek".

Met toenemende belangstelling heb ik de lezing van de Heer Flentge gehoord, maar het ontlokt mijn wederwoord; geen tegenspraak want waarom zou, wat schijnbaar zich als tegenstelling toont, niet waar zijn beide op het eigene gebied.

Het is mij een behoefte in enkele woorden, naast zijn gedrukte lezing een andere gedachte mede in het licht te plaatsen.

Hij ziet de man en vrouw gescheiden en verschillend en zelfs vijandig tegenover elkaar gesteld en bestudeert de krachten die er werken van liefde en haat – van afstooting en aantrekking, en zoekt hun wederzijdsch verhouden te doorgronden.

Hij spreekt vanuit een zeer bepaald genomen standpunt en acht misschien een ander even waarachtig of waarachtiger standpunt als gewaande geestelijkheid. – Natuurlijk lijkt vanuit 't reëele, die geestelijkheid van anderen gewaand. Er wordt alleen als echt gevoeld wat in zich zelve men als echt beleefde, na strijd in zich veroverd heeft, zij die verovering in 't eerst ook nog van korten duur.

Wie eenmaal boven z'n gewone menschelijkheid is uitgeweest, vergeet de zegen van die innerlijke ervaring nooit. En daardoor zal na vallen steeds en opstaan, ééns de ware diepe Mensch in hem geboren worden, die boven het geslachtelijke altijd staat.

Ik wil niet tegenspreken eenen zin die de Heer Flentge ons na rijp verwerken en doorleven heeft geschonken.

Ook dat is waarheid, doch betrekkelijk en waar alleen op 't eigene terrein.

Maar in de loop der lezing kwamen klanken die die ik met dieper instemming vernam en die een vreugde in mij wakker riepen.

Hij onderscheidt in mannen ook de vrouwelijke kant — en in de vrouw de mannelijke zijde. Hij spreekt van vrouwelijke mannen en omgekeerd.

Maar achtte hij die niet als minderschoone exemplaren van de menschelijke soort, als vormen behoorend tot een slapper tijd?

Zoo zijn het overgangsvormen dan — het zij zoo — en minderwaardig, zoo u wilt, minder bruikbaar in het practisch leven.

Doch gaat de weg die tot de hoogste toppen voert, niet aan de diepste afgrond nauw voorbij?

Kan onze ellendige onpractischheid, waar we zóó onder geleden hebben, eenmaal op de juiste wijze aangewend, niet voor ons worden tot een beter rijdier, op weg naar het beloofde Land — dan 't wakkere raspaard waar we eens anderen om hebben benijd.

Waarom zouden hierin niet de eerste symptonen spreken van de mogelijkheid om in zich zelf de volheid te beleven en niet langer meer te zijn een halve mensch, die op zichzelf tot leven niet in staat is.

En voor de weinigen misschien die tot dit inzicht zijn gekomen, geldt dan de wijsheid niet, die uit zijn woorden sprak.

Zij kunnen in het leven eenzaam blijven zonder meer aan hysterie, sarkasme of bitterheid ten prooi te vallen — die vloeken zijn in hen tot zegen omgezet. Hun eenzaamheid is bron voor nieuwe kracht en een liefde die in z'n uiting strenge grenzen kennend, zich onpersoonlijk dan mag geven aan de velen, aan elk die als vanzelf ons pad doorkruist.

Gewordе dan de waarheid aan een iegelijk zooals hij ze zoekt.

EEN VROUW.

Boekbespreking

WANNEER „IK" MIJZELVEN GEHEEL EN AL ZAL KENNEN door Dr. J. Meeussen. — Antwerpen 1924.

Met zekere schroom heb ik dit werkje doorgeworsteld en getracht te verstaan

Ligt het aan mij of aan de stijl van de schrijver, dat ik eerlik bekennen moet er weinig van gesnapt te hebben?

Moet ik het prijzen, omdat ik het niet begrepen heb? Of mag ik het afkeuren, juist omdat ik het niet vatten kan?

Wel wekt het boekje enige zorg bij mij. Waar gaan we heen? vraag ik mezelf af. — Is dit oude wijsheid, in een nieuw kleed gestoken? Of een nieuwe opvatting, geënt en gegrond op oude, vergeten dingen?

Heeft het mensdom eerst zoveel eeuwen moeten beleven, om nu pas dusdanig te belanden? Wil men het verborgen „leven" benaderen door een rafelmethode als deze?

Ik vrees, we bevinden ons op een hellend vlak, waar de gevaren niet te tellen zijn en de consequenties tot verbijstering leiden.

Zeker, de schrijver bedoelt het goed; maar is alles, wat gemeend is, ook inderdaad zonder meer goed?

Dit is een bespreking met veel vraagtekens; het bewijst hoe ik mij te moede voel bij dit boekje.

Gewis, het zal aan mij liggen, en niet aan de auteur voor wie alles heel klaar en eenvoudig is. Maar toch vraag ik bekommerd: Waar moet het naar toe?

FILOFOTOS.

Het Kindeke

„Laat de kindekens tot mij komen en verhindert hun niet, alsook indien gij niet wordt gelijk het kindeke, gij kunt het koninkrijk Gods niet ingaan", leerde ons, volgens het evangelie-verhaal, Jezus, de stichter van den Christelijken Godsdienst.

Multatuli gaf als zijne opvatting te kennen dat de roeping van den mensch is, mensch te zijn. Mensch zijn beteekent: denker zijn.

En als men als denker werkzaam is, moet er toch iets zijn waarover te denken valt Denken toch is een abstract begrip wat over een concreet iets kan werkzaam zijn.

In dit verband moeten we derhalve als eerste plicht ons bepalen tot iets waarover gedacht moet worden en, wijl evengoed over iets edels, of opbouwends als over iets onedels of afbrekends gedacht kan worden, wil het mij voorkomen dat, alvorens als denker werkzaam te zijn, wij eerst moeten trachten ons onderscheidingsvermogen zoodanig te ontwikkelen dat we met beslistheid weten waarover wij onze denkkracht zullen benutten.

Om dit onderscheidingsvermogen te ontwikkelen staan ons vele wegen ten dienste en wel voornamelijk die van tegenstellingen als goed en kwaad, arm en rijk, positief en negatief, mannelijk en vrouwlijk enz. enz.

Het goede toch is alleen te kennen doordat er ook kwaad bestaat of het kwaad doordat het goed bestaat; positief alleen doordat negatief bestaat of negatief doordat positief bestaat, enz. enz.

Door het meer en meer geconcentreerd denken over dergelijke tegenstellingen verandert steeds het eerst opgevatte denkbeeld dat iets, hetzij goed, hetzij kwaad, als zoodanig bestaat wijl men daardoor tot

de overtuiging komt dat, wat men als goed meende toch weder kwaad bleek te zijn en doordat dat vermeende goed dan als kwaad wordt beschouwd, treedt weer een ander als goed naar voren.

Heeft men een magneet, dan is het eene uiteinde positief, het andere uiteinde negatief; breekt men den magneet dan ontwaart men, dat van beide stukken de beide uiteinden zich weer als positief en negatief doen kennen.

't Zelfde is ook het geval met goed en kwaad. Beschouwt men alleen het goede, weldra zal blijken dat zich daarin ook het kwade bevindt, beschouwt men alleen het kwade, weldra zal ook blijken dat zich daarin het goede afspiegelt.

Goed noch kwaad zijn op zich zelf eenheden doch tegenstellingen van iets waarnaar te trachten 's menschen doel behoort te zijn.

Dat iets is derhalve datgene wat de tegenstellingen kan opheffen of wel neutraliseeren.

Is het onderscheidingsvermogen zoover ontwikkeld dat men tot dat iets kan doordringen dan bestaan er voor hem geen tegenstellingen meer als goed en kwaad, manlijk en vrouwlijk, enz. en heeft men met het onzijdige „HET" te doen.

Moeilijk, ja zeer moeilijk is het voor ons om in het kwade zoover door te dringen dat men daarin toch het goede kan ontwaren even moeilijk om in het goede zoo diep door te dringen dat men daarin ook het kwade aanschouwt.

Toch behoort zoover alles doordacht te worden, totdat men het neutrale punt, het onzijdige het heeft genaderd wil men van daaruit de juiste tegenstellingen aanschouwen.

(wordt vervolgd.)

Wat men niet verstaat, bezit men niet.